

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

**ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ І ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ
ІМЕНІ ВАЛЕНТИНИ ВОЛОШИНОЇ**

КАФЕДРА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

УДК 37.02 177 82-3

ДИПЛОМНА РОБОТА

**на тему: МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО
ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІГРОВОГО ФОЛЬКЛОРУ**

Студентки 2 курсу МАП групи
Освітньої програми Початкова освіта.
Психологія

Галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
Спеціальності 013 Початкова освіта
Пікуль Наталії Михайлівни

Науковий керівник:
кандидат філологічних наук, доцент
Комарівська Надія Олегівна

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

Вінниця – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІГРОВОГО ФОЛЬКЛОРУ	8
1.1.Дефінітивний аналіз базових понять дослідження.....	8
1.2.Генеза розвитку проблеми використання фольклорних творів у початковій школі.....	17
1.3.Психолого-педагогічні засади формування морального виховання дітей молодшого шкільного віку.....	23
1.4.Огляд творчого досвіду вчителів початкової школи щодо морального виховання засобами ігрового фольклору.....	35
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІГРОВОГО ФОЛЬКЛОРУ	43
2.1. Діагностика сформованості моральної свідомості дітей молодшого шкільного віку	43
2.2.Педагогічні умови морального виховання молодших школярів засобами ігрового фольклору.....	55
2.3.Особливості використання ігрового фольклору в системі морального виховання особистості молодшого школяра.....	62
ВИСНОВКИ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	78
ДОДАТКИ.....	81

ВСТУП

Процеси перебудови в сучасній школі, утвердження нової гуманістичної парадигми освіти ведуть до посилення культурологічної спрямованості, переорієнтації на формування духовності, ціннісних орієнтацій особистості, її творчий розвиток. Реалізація культуротворчої функції освіти передбачає цілеспрямоване використання надбань національної культури в навчанні й вихованні молодого покоління, а також у професійній підготовці вчителя до цієї діяльності.

Оптимізувати даний процес, на нашу думку, можливо за умови вирішення завдань:

- педагогічно обґрунтованого добору фольклористичного матеріалу (теоретичного й народнопісенного) на основі критеріїв науковості, професійної значущості та методичної доцільності;

- систематичного використання його як основи для навчальних вправ, інформативного та ілюстративного дидактичного матеріалу в навчально-пізнавальній, практичній, пошуково-дослідницькій та художньо-творчій діяльності з метою формування їхніх художньо-соціальних і професійних установок, спрямованості на педагогічну діяльність на основі пісенного фольклору, а також здобуття необхідних знань, умінь і навичок;

- методично доцільного добору організаційних форм і методів підготовки, які б відповідали її меті й змісту, ґрунтувались на матеріалі ігрового фольклору.

Можливість збагачення навчального процесу фольклористичною інформацією забезпечується на уроках української мови та читання раціонально дібраним і узгодженим теоретичним та ілюстративним дидактичним матеріалом фольклористичної спрямованості.

Державний стандарт початкової загальної освіти у змістовому наповненні освітньої галузі «Мови і літератури» передбачає опанування молодшими школярами української мови та інших мов як засобу спілкування

і пізнання, прилучення до скарбниць духовності і культури, літературних надбань українського народу і народів світу, виховання громадянськості, патріотизму, національної самосвідомості [25, 2].

У сучасному світі необмеженого інформаційного простору гостро постає проблема самоідентифікації людини в суспільстві. Загальновідомі моральні проблеми взаємовідносин добра і зла, відповідальності особи перед громадою, любові до ближнього, стосунків батьків і дітей, поняття вірності та зради тощо у кожного народу мають свої відтінки вирішення, що відобразилось у мові й закріпилось традиціями як своєрідний «кодекс честі».

Оволодіння знаннями щодо суспільної поведінки – необхідна умова повноцінного функціонування кожного члена спільноти, оскільки забезпечує адекватність його спілкування. Виховна й освітня сила моральних традицій народу полягає в тому, що люди, включені в систему таких традицій, виховуються відповідно до вимог природно і просто, непомітно для себе. Таким чином, дитина засвоює практику моральної поведінки раніше, ніж починає усвідомлювати зміст стосунків і моральних понять. У спільноті засвоюються не тільки знання, а й стереотипи поведінки і діяльності: «Соціальне середовище є джерелом виникнення усіх специфічних людських властивостей особистості, або ... соціального розвитку дитини» [12, 34].

Усвідомити особливості світогляду, традицій будь-якого народу дозволяють твори, що представляють його фольклор: вони поступово і невимушено вводять дитину в соціум, формують її ментальність. Невипадково фольклор вважається джерелом народної педагогіки, адже його значний виховний і розвивальний потенціал обумовлений використанням доступних для дітей форм: забавлянок, пісень, казок, прислів'їв, приказок, скоромовок, загадок.

Фольклорні жанри творилися народом упродовж багатьох століть. У них мудрість віків: життєвий досвід попередніх поколінь, сконденсована думка про явища природи, працю і побут, взаємини людей між собою,

морально-етичні закони, які формувалися віками і передавалися у спадок наступним поколінням.

Український фольклор вважають одним із провідних засобів виховання дітей як класики вітчизняної педагогіки (С. Русова, М. Стельмахович, В. Сухомлинський та інші), так і сучасні вчені (О. Савченко, А. Богуш, В. Бойко, О. Губко, Л. Кіліченко, В. Кононенко, Г. Кошелєва, В. Кузь, П. Лещенко, І. Проценко). Усну народну творчість здавна широко використовували в народній педагогіці як засіб формування в дітей моральних норм і оцінок з позицій добра, справедливості, розуміння ними вчинків та поведінки дорослих, збагачення лексичного запасу дітей і розвитку їхніх творчих здібностей.

Різні жанри фольклору вчені застосовували з метою морально-етичного виховання: формування соціально-етичних норм поведінки учнів засобами етноетикету (Н. Григор'єва), виховання моральних почуттів молодших школярів засобами казок (С. Бакуліна), використання прислів'їв і приказок у вихованні гостинності дітей старшого дошкільного віку в сім'ї (Х. Касимова), гуманістичне виховання першокласників засобами української народної казки (С. Литвиненко). Проте відсутні дослідження, в яких різні жанри дитячого українського фольклору використовувалися б у комплексному розв'язанні завдань з виховання дітей молодшого шкільного віку. Проблему застосування ігрового фольклору як засобу морального виховання у навчальному-виховному процесі розкрито недостатньо, що й обумовлює вибір теми нашого дослідження.

Об'єкт дослідження – процес виховання молодших школярів засобами ігрового фольклору.

Предмет дослідження – методи і прийоми використання ігрового фольклору як засобу оптимізації процесу морального виховання учнів початкових класів.

Мета дослідження – обґрунтувати на теоретичному та практичному рівнях ефективність методичних прийомів роботи з малими фольклорними жанрами на уроках читання в початковій школі.

Гіпотеза – виховний потенціал ігрового фольклору в роботі з молодшими школярами буде зреалізовано, якщо цей процес буде планомірним, систематичним, базуватиметься на широкому спектрі різних форм роботи і за таких умов: забезпечення розуміння дітьми морально-етичних категорій і змісту фольклорних творів та усвідомлення їх моралі; комплексне розв’язання завдань з морально-етичного виховання дітей у різних видах діяльності на уроках та в позанавчальний час; стимулювання оцінно-контрольної діяльності в морально-етичній поведінці дітей.

Мета, об’єкт і предмет дослідження визначили такі **завдання**:

- ознайомитися з науково-методичною літературою з проблеми дослідження;
- з’ясувати місце ігрового фольклору в навчально-виховному процесі;
- ознайомитись з досвідом використання дитячого фольклору у виховному процесі вітчизняної початкової школи;
- здійснити діагностику рівнів сформованості моральної свідомості дітей молодшого шкільного віку;
- вивчити особливості використання ігрового фольклору в сучасній початковій школі як засобу морального виховання учнів.

У процесі дослідження були використані такі **методи**: аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури, шкільних програм і підручників; аналіз позитивного досвіду роботи вчителів; спостереження за навчальним процесом на уроках читання; бесіди з учнями та вчителями; констатувальний експеримент та аналіз його наслідків.

База дослідження: 3-А клас Барського ліцею №2 Барської міської ради Вінницької області.

Апробація основних положень дослідження відбувалась у процесі експериментальної роботи в школі, шляхом виступу на звітній науково-

практичній конференції студентів ВДПУ (2017, 2018 р.). За матеріалами дослідження опубліковано статті:

1. Пікуль Н. Роль театралізованої діяльності в моральному вихованні учнів початкової школи / Н. Пікуль // Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 22-23 квітня 2021 р.) / за ред. О.А.Голюк ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної та початкової освіти. – Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля, 2021. – Вип. 10. – С. 554-557.

2. Пікуль Н. Розвивально-виховне значення малих фольклорних жанрів у роботі з молодшими школярами / Н. Пікуль // Українська дитяча література: здобутки й перспективи розвитку: матеріали III Регіональної студентської науково-практичної конференції (м. Вінниця, 2 квітня 2021 р.) / Упор. Лапшина І. М., Віннічук А. П. – Вип. 3. – Вінниця: ВДПУ, 2021. – С.104-108.

Дипломна робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури, додатків.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі наведено теоретичне узагальнення і методичні аспекти практичного вирішення проблеми використання ігрового фольклору в системі морального виховання молодших школярів, що виявляється в комплексному обґрунтуванні змісту поняття «моральне виховання», у розкритті сутності цього процесу, визначенні рівнів сформованості моральної свідомості молодших школярів; в обґрунтуванні психолого-педагогічних особливостей щодо морального виховання молодших школярів засобами ігрового фольклору.

Моральне виховання молодших школярів передбачає розвиток моральних почуттів у дітей, формування системи моральних уявлень, вироблення правильних оцінок і ставлень, якими учні зможуть керуватися у своєму житті. Молодший шкільний вік – період інтенсивного формування моральних цінностей, почуттів, переконань, навичок моральної поведінки. Моральні почуття й моральні норми поведінки глибоко засвоюються дитиною, стають для неї внутрішньо своїми тільки в тому разі, коли вони спираються на зміст її життя й діяльності, коли вони є необхідною умовою її буття й таким чином набувають для неї конкретного життєвого сенсу. Проведене дослідження теоретичних і практичних аспектів використання ігрового фольклору у системі морального виховання молодших школярів дає підстави для ряду висновків.

Здійснений аналіз літератури з проблем морального виховання молодших школярів засвідчив, що у працях учених приділено значну увагу означеному питанню, однак проблема використання ігрового фольклору у цьому процесі, особливо в руслі сучасної тенденції до інтеграції в освіті та виховання, потребує ґрунтовної розробки. На основі аналізу базових понять дослідження конкретизовано, що моральне виховання молодших школярів – це цілеспрямований процес оволодіння дітьми моральними категоріями, цінностями, принципами, ідеалами, виробленими людством і прийнятими

суспільством на рівні власних переконань, дотримання їх як звичних форм особистої поведінки. Ефективність цього процесу забезпечується цілісною системою навчально-виховних впливів школи I ступеня.

Обґрунтовано вплив національного ігрового фольклору на процес морального виховання дитини молодшого шкільного віку. Твори ігрового фольклору, активно синтезуючи в емоційно-образній структурі нескінченну багатогранність соціокультурних моральних відношень і в результаті цього набуваючи властивостей універсалізму, здатні активно перетворювати реалії морально спрямованого людського буття в ігровій діяльності, котра виконує роль специфічного чинника формування моральних дій, вчинків, моральних цінностей дитини. Предметна структура та функціональні властивості творів ігрового фольклору відкривають можливість досягнення особистісних моральних смислів і моральних оцінок поведінки як необхідної умови морального розвитку особистості. Визначено механізм трансформації смислоснагущого ціннісного потенціалу фольклорних ігор в моральні цінності молодших школярів.

Змістову основу моральних цінностей, втілених в творах ігрового фольклору, залучених до морального виховання молодшого школяра, становлять національні моральні цінності: доброта, дружба, свобода, людяність, любов, справедливість, повага, гідність, милосердя.

Основні структурні компоненти моральної вихованості проявляються у комплексних моральних якостях: людяності, толерантності, порядності, відповідальності, щирості, чуйності, справедливості, життєрадісності та чесності, рівень розвитку яких свідчить про морально-ціннісну вихованість дитини.

З метою визначення рівнів сформованості моральної свідомості учнів початкової школи ми провели експериментальне дослідження на базі 3-А класу Барського ліцею №2 Барської міської ради Вінницької області протягом 2020-2021 навчального року. На основі змісту морального виховання та особливостей ігрового фольклору як засобу морально-

ціннісного розвитку молодшого школяра розроблено критерії і показники рівнів сформованості моральної свідомості дитини: когнітивний, почуттєво-ціннісний, оцінно-рефлексивний.

Аналіз виконання дітьми всіх запропонованих завдань виявив переважання середнього рівня сформованості моральної свідомості учнів початкової школи: високий рівень мають 7 учнів (25%), середній – 13 учнів (46,4%), а низький – 8 учнів (28,5%).

Проведене діагностичне дослідження переконливо доводить правомірність обраного шляху проєктування процесу виховання. Ми переконані, що з метою формування морально-етичної вихованості молодших школярів на уроках читання та в позанавчальний час важливо використовувати різноманітні форми роботи над ігровим фольклором.

Педагогічними умовами забезпечення ефективності використання ігрового фольклору в системі морального виховання молодших школярів визначено такі:

- урахування вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів під час морального виховання;
- системність і цілісність формування моральних цінностей молодших школярів засобами ігрового фольклору;
- впровадження системи методичних прийомів морального виховання учнів початкової школи засобами ігрового фольклору.

У дипломній роботі обґрунтовано виховний потенціал методів, прийомів, завдань, складених на матеріалі творів ігрового фольклору, їх вплив на процес морального виховання молодших школярів.

Проведене дипломне дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми використання ігрового фольклору в системі морального виховання молодших школярів і потребує подальшої методичної розробки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Березюк О.С. Чинники етнопедагогіки : Монографія. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. – 205 с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості: Сходження до духовності / І.Д. Бех. – К.: Либідь, 2006. – 272 с.
3. Бех І.Д. Виховання особистості: Підручник / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2008. – 848 с.
4. Білюк Л.В. Досвід роботи // http://bnrc-kam-pod.at.ua/Pedagogu/Z_DOSVIDY/dosvid_biljuk.pdf,
5. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте / Л.И. Божович. – М., 1968. – 464 с.
6. Васянович Г. Предмет, функції і завдання педагогічної етики / Г. Васянович // Васянович Г.П. Вибрані твори : у 7 т. / Г. Васянович. – Т. 3: Педагогічна етика : навчальний посібник. – Львів : Норма, 2015. – 420 с. – С. 5-55.
7. Вашуленко О. В. Емоційно-ціннісна складова у структурі читацької діяльності молодших школярів / О.В. Вашуленко // Початкова школа. – 2013. – № 1. – С. 13-17.
8. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т.Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ "Перун", 2001. – 1440 с.,
9. Вишневський О. І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : навчальний посібник / О. І. Вишневський. – 3-тє вид., доопрац. і доп.. – К. : Знання, 2008. – 566 с.
10. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчукта ін. – К.: Просвіта, 2001. – 416 с.
11. Вітковська Н.С., Зоряка Н.М. Педагогічні аспекти роботи над прислів'ями з молодшими школярами / Н.С. Вітковська, Н.М. Зоряка // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені

Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. – 2007.– № 21.– С. 33-37.

12. Гуменюк П. О. Парадигма гри в українському фольклорі (семантичний та функціональний аспекти). / Автореф. дис. канд. філол. наук / П.О. Гуменюк; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2008. – 23 с.

13. Даниляк Р.З. Формування моральності як результату морального виховання молодших школярів / Р. Даниляк // Педагогічна освіта : теорія і практика. Збірник наукових праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка ; Інститут педагогіки НАПН України [гол. ред. Лабунець В.М.]. – Вип. 20 (1-2016). – Ч.1. – Кам'янець-Подільський, 2016. – 364 с. – С. 50 – 55.

14. Демченко О.П. Виховні ситуації в особистісно зорієнтованому просторі початкової школи : монографія / О.П.Демченко . – К. : Видавничий дім «Слово», 2014. – 416 с.

15. Жук Т.В. Загадка – до мудрості кладка. Складання загадок. Розливальне заняття з літературного читання. 3 клас / Т.В.Жук // Розкажіть онуку. – 2014. – Квітень (№10-11). – С. 114-115.

16. Зоряка Н.М., Потапова Т.А. Підготовка студентів до драматизації у роботі з дітьми / Н.М. Зоряка, Т.А. Потапова // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. – №28 – 2009.– С. 171-175.

17. Киричок В. Духовно-моральне виховання школярів в Україні: досвід та шляхи вдосконалення / В. Киричок // Рідна школа. – № 4–5 (квітень–травень). – С. 26–32. – Бібліогр. – 2013. – С. 31.

18. Кисельова О. І. (2009). Морально-етичне виховання дітей старшого дошкільного віку засобами українського фольклору (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08).

19. Кіт Г. Дидактичні погляди В.О.Сухомлинського / Г.Кіт // Реалізація ідей В.О. Сухомлинського у практиці роботи сучасних освітніх закладів : збірник матеріалів регіональних педагогічних читань / Від. за випуск :

І.М.Лапшина, О.Б.Петрович, Н.Ю. Родюк. – Вип.12. – Вінниця : ВДПУ, 2017. – С.7-10.

20. Колеснік К.А. Модель організації групової діяльності учнів при вивченні художнього твору / К.А. Колеснік // Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті сучасних освітніх парадигм : збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв (Вінниця, ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 5-6 квітня 2017 р.) за ред. О.А.Голук ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної, початкової освіти та мистецтв. Вінниця : ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2017. – Вип. 6. – С. 69-73.

21. Комарівська Н.О. Впровадження елементів ігрових технологій у процес збагачення словника дітей дошкільного віку / Н.О. Комарівська, І.М. Лапшина, Н.Л. Франчук // III Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Інноваційні технології в дошкільній освіті». – Переяслав-Хмельницький. – 26-27 березня 2020. – С.44-48.

22. Комарівська Н. Можливості морально-етичного виховання молодших школярів засобами художньої літератури / Н. Комарівська // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : Вип. 34. – Вінниця: ТОВ НІЛАН ЛТД, 2011. – С. 342-346.

23. Комарівська Н. Фольклор як засіб морального виховання дошкільників / Н.О. Комарівська // Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій: Збірник матеріалів науково-практичної конференції. – Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2013. – Вип. 2. - С.166-168.

24. Комарівська Н., Лапшина І., Франчук Н. Літературна освіта дітей дошкільного та молодшого шкільного віку в контексті естетичного виховання / Н. Комарівська, // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія :

Педагогіка і психологія: Збірник наукових праць. – Вип. 59 / Редкол. : В.І.Шахов (голова) та ін. – Вінниця: ТОВ Нілан ЛТД, 2020. – 83-88.

25. Комарівська Н.О. Шляхи розкриття морального потенціалу текстів для дитячого читання / Н.О. Комарівська // Perspectives et mise en oeuvre de l'innovation dans le domaine scientifique: collection de papiers scientifiques «ЛОГОЕ» avec des matériaux de la conférence scientifique et pratique internationale (Vol. 2), 20 septembre, 2019. Geneve, Suisse Plateforme scientifique européenne. – P. 35-39.

26. Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти. – Електронний ресурс. – Режим доступу : http://olenivkadp.at.ua/load/konceptija_vikhovannja_ditej_ta_molodi/1-1-0-9.

27. Крутецкий В.А. Основы педагогической психологии / В.А. Крутецкий. – М. : «Просвещение», 1972. – 255с.

28. Кузьмінський А. І. Педагогіка у запитаннях і відповідях: Науковий посібник / А.І. Кузьмінський, В.Л. Омеляненко. – К.: Вид. «Знання», 2006. – 311 с.

29. Лазаренко Н.І. Культура мовлення як невід’ємна складова ключових компетентностей сучасного педагога / Н.І. Лазаренко // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство) : зб. наук. пр. – Вінниця: Планер, 2016. – Вип. 23. – С. 36-42.

30. Левитов Н.Д. Детская и педагогическая психология. Учебное пособие для пед. институтов / Н.Д. Левитов. – М. : Учпедгиз, 1960. – 428 с.

31. Любчак Л. В. Василь Сухомлинський про умови успішного виховного впливу педагога на учнів у контексті вимог до вчителя сучасної школи / Л. В. Любчак // Актуальні проблеми вивчення педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського : зб. наук. праць / За ред. Тарасенко Г.С., Поясик О. І. та ін. – Івано-Франківськ: НАІР, 2013. – С. 266-271.

32. Любчак Л.В. Проблема використання інтерактивних технологій навчання у фаховій підготовці вчителя-вихователя // Актуальні проблеми

дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій: збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв (Вінниця, ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 9-11 квітня 2014 р.). Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2014. Вип. 3. С. 396-399.

33. Матеріали до вивчення дитячого фольклору : навч. посібник. / О. В. Марчун. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2010. – Ч. 1. 2.

34. Микичур Т. С. Проблема гуманно-ціннісного виховання дітей у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського // Реалізація ідей В. О. Сухомлинського в практиці роботи сучасної початкової школи: Збірник матеріалів регіональних педагогічних читань. Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2012. Вип.8. С. 128-129.

35. Мишанич С. Усна народна творчість // Культура і побут населення України. – К., 1991. – С.166.

36. Москаленко В. В. Соціальна психологія / В.В. Москаленко. – К., 2005. – 624 с.

37. Національна доктрина розвитку освіти. – Електронний ресурс. – режим доступу : <http://tyachiv.osv.org.ua/nacionalna-doktrina-rozvitku-osviti-14-19-44-26-09-2018/>.

38. Нестеренко Н. Досвід роботи // http://nesterenko1509.blogspot.com/p/blog-page_16.html.

39. Нова українська школа : концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkolacompressed.pdf>

40. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н.М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.

41. Ольшанський В.Б. Соціалізація / В.Б. Ольшанський. – М., 1970. – 162с.

42. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України : програма. – К., 2011. – 92 с.

43. Павленчук В. Любов педагога до дітей як важлива умова духовно-морального виховання / В. Павленчук // Поч. школа. – 2004. – № 6. – С. 10-11.

44. Павлик О. Виховні можливості уроків літературного читання / О. Павлик, Н. Білоконна, І. Кравцова. – Початкова школа. – 2015. – № 10. – С. 38-42.

45. Пелешок Є. Робота з прислів'ями та загадками на уроках літературного читання / Є. Пелешок // Урок української. – 2012. – №5-6. – С. 20-21.

46. Попова Л. М. В країну Загадок гру візьмем, дружно і весело час проведем: Урок літературного читання 2 клас / Л.М.Попова // Розкажіть онуку. – 2015. – Вересень (№19-20). – С. 12-14.

47. Руснак І.Є. Український фольклор : навч.посіб. / І.Є. Руснак. – К. : ВЦ «Академія», 2010. – 304 с.

48. Русова С. Вибрані педагогічні твори : у 2 кн. / С. Русова ; за ред. Є. І. Коваленко ; упоряд., передм., прим. Є. І. Коваленко, І. М. Пінчук. – Київ : Либідь, – 1997. – Кн. 2. – 320 с.

49. Савченко О. Українська мова та читання: Підручник для 3 класу ЗЗСО (у 2-х частинах): Частина 2 // О.Я. Савченко. – Київ: УОВЦ «Оріон», 2020. – 160 с.

50. Савченко О.Я. Методика читання в початкових класах: посібник для вчителя / Олександра Яківна Савченко. – К. : Освіта, 2007. – 291 с.

51. Соболевська Д. Український ігровий фольклор та його вплив на формування особистості дитини // <http://mij-kraj.com.ua/problems-natsionalnogo-vihovannya-ta-gendernoji-politiki/ukrainskyi-ihrovyyi-folklor-ta-yoho-vplyv-na-formuvannia-osobystosti-dytyny>.

52. Стельмахович М. Виховний ідеал української народної педагогіки / М. Стельмахович // Початкова школа. – 1998. – № 6. – С. 1-5.

53. Сухомлинський В.О. Вибрані твори : в 5 т./ В. Сухомлинський – К., 1977. – Т.3. – 677 с.
54. Тищенко С. Моральні цінності / С. Тищенко // Енциклопедія освіти // Акад. пед. наук України ; головний ред. В.Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с. – С. 525-526.
55. Українська етнологія: навч. посіб. / За ред. В. Борисенко. – К.: Либідь, 2007. – 398 с.
56. Українська література для дітей та юнацтва: підручник. / Т. Б. Качак. - К. : ВЦ «Академія», 2016. – 352с.
57. Ушинский К. Д. Человек как предмет воспитания / К. Д Ушинский // Собр. соч. в 9-ти т. – Т.8. – М. : Педагогика., 1982. – 315 с.
58. Фіцула М. Педагогіка: навч. посіб. / М. М. Фіцула. – Вид. третє, перероб. і допов. – Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2013. – 528 с.
59. Чорна К. Моральне виховання / Енциклопедія освіти // Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – С. 523 – 524.
60. Чужа Н. Душі народної криниця (Вивчення українських прислів'їв у початковій школі) / Н. Чужа // Початкова школа. – 2009. - №11. – С.16-18.
61. Щербань П. М. Прикладна педагогіка / М. П. Щербань. – К. : Вища школа, 2002. – 215 с.
62. Яківчук Г. Виховання школярів на українських фольклорних традиціях у позакласній роботі / Г. Яківчук // Мистецтво та освіта. – 2014. – № 2. – С. 8-13.